

FABINY TAMÁS

Az elválasztó falak lebontása

Az evangélikus egyház munkája
roma testvéreink között

ABSZTRAKT

Krisztus lehet a cigányok és nem cigányok közös békéje, mert ő a testében valóban lebontotta az elválasztó falat, az ellenségeskedést. Az apostol egy további mondatával ehhez még hozzá lehet tenni: Krisztusban nincs sem görög, sem zsidó, sem férfi, sem nő, sem szolga, sem szabad, sem cigány vagy nem cigány... Pontosabban mindannyian Krisztusban, az ő szeretetének áramkörében vagyunk.

KULCSSZAVAK: evangélikus, roma, testvér, társadalmi felemelkedés, roma szakkollégium, Wanda, Benczúr Gyula

*„Krisztus a mi békességünk, aki a két nemzetséget eggyé tette,
és az ő testében lebontotta az elválasztó falat,
az ellenségeskedést” (Ef 2,14).*

Bari Károly költő gyűjtőmunkája során így őrizte meg a cigány nép eredetmondáját: „Egy szegény asszonynak 17 gyermeke volt. Egyszer betért a házába a szent Isten, és így szólt hozzá: »Mutasd meg nekem gyermekeidet, hogy megáldhassam őket.« Mivel a szegény asszony nagyon szégyellte, hogy olyan sok gyermeke van, csak tízet mutatott meg közülük az Istennek, a többit elrejtette. Isten megáldotta a 10 gyermeket, ezekből lettek a gazdagok. A 7 gyermek pedig, akiket az anyjuk elrejtett Isten áldása elől, sohasem tudott gazdagságot szerezni. Ennek a hét gyermeknek a leszármazottai a cigányok.”

Megrendítő, hogy egy népcsoport önmagát nemcsak szegénynek tekinti, hanem úgy is érzi, hogy ők nem részesedhettek Isten áldásában.

Tagadhatatlan persze, hogy áldás helyett mennyiszor átok övezte a cigányságot. Embertelen és istentelen átkoknak voltak elszenvedői, olykor továbbadói és gerjesz-

tői is. Mégsem kell, hogy Isten áldása elől elrejtve legyen bárki is. Isten megtalálja az elrejtetteket, a margóra szorítottakat, és megáldja őket. Ez az áldás valóságos és erős, s szembemegy minden átokkal.

Mind a középkorban, mind az újkorban számos durvább és kifinomultabb jele volt az átokkal sújtásnak, a megbélyegzésnek és a fájdalomkozásnak. Hol rendeletek születtek a cigányok röghöz kötéséről, hol egyenesen internálásra és razziákra került sor. A hitleri Németországban pontos nevet is adtak az előítéletekre alapuló kutatásoknak: *Rassenhygienische und Bevölkerungsbiologische Forschungsstelle* [Fajhigiénés és Népeségbiológiai Kutatóközpont] működött a Harmadik Birodalomban. Ennek nyomán is történt, hogy a magyar parlament felsőházában egy fajbiológus professzor német minta alapján követelte a faji törvények alkalmazását. Innen aztán egyenes út vezetett a cigány gettók létesítéséhez, majd a cigány munkaszolgálatos századok felállításához.

Az elmaradt végtisztesség megadása a mi feladatunk is. Ezáltal is megtörhető az átok. Ezen a téren igen nagy az egész nemzet adóssága, de az egyházaké is. Magunk sem hirdettük elég egyértelműen és elég hangosan az emberek közötti megbékélés és az előítéletekkel való szembeszállás szükségességét. A társadalomban és az egyházakban is adódtak ugyan egyes megszólalások, de sajnos kevés visszhangra találtak. Kivételnek számítanak a zsidó származású Faludy György 1946-os sorai: „Mennyi vészett oda, máig sem ismeretes, ahogy magyar lapot sem találtam, mely a köztünk élő nép pusztulását említeni érdekesnek ítélte volna – jelezve, hogy évszázados dunavölgyi gyűlölködésünkéből az emberi szolidaritás e minimumáig sem ébredtünk még fel. Így csak magam indulok el a sok more és purdú után, hogy lengyel bárányfelhőkké füstölt testeik, sziléziai vörösrépát dagasztó csontjaik elmaradt végtisztességét megadjam” (*Végtisztesség a cigányoknak*).

Vagy meg kell említenünk néhai Antall József nevét, aki egy 1957-es – kéziratban maradt – munkájában így fogalmazott: „A magyarországi cigányság súlyos tragédiája az 1944. évi deportálásokkal kapcsolatban még feldolgozásra vár. Ennek nemcsak statisztikai adatait, hanem pszichikai és politikai következményeit is fel kell tárni” (*A holocaust tragédiája*).

Ám sokáig nyoma sem volt a tisztázás szándékának, különösen nem a bünbánatnak. Áldás helyett továbbra is az átok maradt érvényben. Az ötvenes években az úgynevezett kóbor cigányok a normáltól eltérő, fekete személyi igazolványt kaptak, és a hatvanas, de még a nyolcvanas években is (!) történtek kényszermosdatások a cigánytelepeken.

Az egyházak különösen sokat tehetnek a romák társadalmi felemelése és a velük kapcsolatos előítéletek eloszlatása érdekében. Mit tehet a hazai viszonylatban kicsinek mondható evangélikus egyház?

Kevesen tudják, hogy egy evangélikus lelkész volt az a kutató, aki magyarul elsőként foglalkozott tudományos igényességgel a cigányság hagyományaival és kultúrájával. Augustini (ab Hortis) Sámuel (Nagylomnic, 1729 – Szepesszombat, 1792) *A magyarországi cigányok mai állapotáról, különös szokásairól és életmódjáról, valamint egyéb tulajdonságairól és körülményeiről (1775–1776)* című munkája a maga területén ma is alapműnek számít.

Ma számos egyéb módon tehetünk a cigányság felzárkóztatásáért. Ezt szolgálják a tanodák, az egyházi iskolák (köztük számos evangélikus intézmény) érzékenyítő programjai, a szociális földprogram, a romák között végzett sokféle diakóniai munka és a Keresztény Roma Szakkollégiumi Hálózat is. Szerepet játszhatnak a külkapcsolatok is, amelyekkel az egyházak rendelkeznek. Saját példát említek: az Amerikai Evangélikus Egyház évi tíz önkéntest küld egyházunk intézményeibe és gyülekezeteibe, akik jórészt a romák között végeznek szolgálatot.

Néhány éve Magyarország kormánya elfogadta a „felzárkózó települések” programját, amelynek célja háromszáz hátrányos helyzetű település felzárkóztatása. Nagyon számítanak az egyházi segélyszervezetek és a helyi gyülekezetek támogatására. Az első körben megcélzott harminc település között ott van Csenyéte is, ahol a legszegényebb, szinte kizárólagosan roma lakosság között egyházunk is jelen van. Itt is személyesnek kellennem. Valósággal belém égtek azok a látogatások, amelyeket az elmúlt években Csenyétén tehettem: ahogy a tejboltból átalakított kápolnát felszenteltük, ahogy számos cigány gyereket megkeresztelhettem (*1. kép*), ahogy az Abaffy Gyula Evangélikus Szeretetszolgálat megjelent közöttük. Tudom ugyanakkor, hogy ottani szolgálatunk számos kudarccal is járt – ezért is érzem fontosnak az együttműködést másokkal. Nem szabad romantizálni a cigányok között végzett szolgálatot. Kőkemény valóság a munkanélküliség, a bűnözés, az uzsorások jelenléte, a leányfuttatás, a drogkereskedelem. Fontos ezért az együttműködés a hatóságokkal. Az illetékes minisztérium tervei között szerepel a kamerarendszer folyamatos kiépítése, megfelelő rendőri jelenlét biztosítása vagy éppen – az MLSZ-szel együttműködve – kis méretű futballpályák építése. Az Erős Vár FC lelkes fiatal játékosai külön kérés nélkül, abszolút önkéntesen már most is jelen vannak számos hátrányos településen (Bagon, Pilisen vagy Dányban), és a focin keresztül igyekeznek közel kerülni az ott élő cigány gyerekekhez. Arra is büszkéek, hogy a jelenleg a BLASZ III-ban szereplő csapatuknak van ilyen közösségből származó roma játékosa.

1. kép: A csenyétei imaház átadásán

Fotó: Horváth-Hegyí Áron

A kormányzattal folyamatosan egyeztetünk arról, hogy miként lehetünk jelen a cigányok életének számos területén. Vállalkozókkal együttműködve varrodákat vagy faüzemet lehetne működtetni, és támogatni lehet minden olyan kezdeményezést, amely a nyomorban élőknek munkát ad, és általában értékteremtést kínál.

Egyházként elsősorban pasztorális eszközeink vannak, de diakóniai és oktatási segítséget is tudunk adni. Példaként egy asszonyra, Idára utalok, akivel a nyíregyházi Oltalom Szeretetszolgálatnál találkoztam. Egykor ellátott volt, ma az intézmény megbecsült dolgozója. Az ukrán határ melletti egyik faluban nőtt fel, a legnagyobb szegénységben. Apjának alkoholizmusa miatt sok éjszakát a szabad ég alatt kellett tölteniük. Az édesanya végül is megszökött a gyermekeivel, és a családok átmeneti otthonába került. Végre békében, külön ágynál aludhattak, másokkal közösen étkeztek, együtt imádkoztak. Ida Laborczy Géza lelkész, intézményvezető javaslatára elkezdte a szociális munkás szakot az egyetemen. Jelenleg a hajléktalanellátásban dolgozik, segítetteiből segítő lett.

Hadd hozzak egy másik példát, a nyíregyházi roma szakkollégiumunk életéből. Egy hallgatónk, Wandát az amerikai testvéregyházi kapcsolatunk jegyében Iowába küldhettük nyári táborba.

Az ottani egyház vezetésétől kaptam egy levelet, amelyben megköszönik, hogy egy ilyen nagyszerű embert küldtünk hozzájuk. Wanda nemcsak a nemzetközi tábor segítője volt, hanem fel is szólalt az egyházkerület nagygyűlésén, és háromszáz ember előtt beszélt a magyarországi gondokról és lehetőségekről, majd nagyon hatékonyan vezetett egy workshopot a romák helyzetéről.

Ezek a példák bizonyára bátorítóan hatnak másokra is.

Összefoglalóan elmondhatom, hogy a Magyarországi Evangélikus Egyház romák közt végzett tevékenysége leginkább három területre, a szociális-diakóniai, az oktatási és a missziói munkára terjed ki.

Az első területről kiemelem az anyaóvókban, valamint a hajléktalanellátásban végzett munkánkat.

Az oktatási területből kiemelem az evangélikus iskolákban folytatott érzékenyítő munkát, amellyel az óvodától kezdve az általános iskolán keresztül a gimnáziumig küzdünk a diszkrimináció ellen és a befogadás érdekében. Az Evangélikus Hittudományi Egyetemen hosszabb ideje folyik romológiai képzés, ami nemcsak elméletet, hanem te-repmunkát is jelent.

Krisztus lehet a cigányok és nem cigányok közös békéje, mert ő testében valóban lebontotta az elválasztó falat, az ellenségeskedést. Az apostol egy további mondatát idézve ehhez még hozzá lehet tenni: Krisztusban nincs sem görög, sem zsidó, sem férfi, sem nő, sem szolga, sem szabad, sem cigány vagy nem cigány... Pontosabban mindannyian Krisztusban, az ő szeretetének áramkörében vagyunk.

A missziói munka összefüggésében hadd utaljak a fasori evangélikus templom Benczúr Gyula által festett oltárképére (2. kép).

2. kép: A napkeleti bölcsek imádják a kisedet Jézust

Forrás: Benczúr Gyula, 1913

Miután a művész megkapta az evangélikusok felkérését, megfelelő modelleket keresett. A legidősebb, a kised előtt leboruló királyban önmagát festette meg. Mária és a kis Jézus modelljének az egyházközség vezetője saját leányát és unokáját ajánlotta, amit Benczúr szívesen fogadott. A „szerecsen királyt” egy olyan cigány fiatalembről

mintázta, aki a „Csikágónak” nevezett, nem éppen jó hírű környéken lakott. Valahányszor erre a képre nézek – 1982-ben ebben a templomban, ezzel az oltárképpel szemben szenteltek lelkésszé –, arra gondolok: íme, egy roma ember is a napkeleti bölcsek között van! Cigány testvéreink is ajándékot visznek a megszületett Jézusnak!

A missziói, a szociális és az oktatási-nevelési munka természetesen összefügg, semmiképpen sem játszhatók ki egymás ellen. Mindezt folyamatosan megtapasztaljuk abban a munkánkban, amelyet Sárszentlőrinctől Budapest VIII. kerületén át Csenyétéig végzünk.

Az igei mottóra visszatérve hangsúlyoznom kell: igazából Krisztus lehet a cigányok és nem cigányok közös békéje, mert ő testében valóban lebontotta az elválasztó falat, az ellenségeskedést. Az apostol egy további mondatát idézve ehhez még hozzá lehet tenni: Krisztusban nincs sem görög, sem zsidó, sem férfi, sem nő, sem szolga, sem szabad, sem cigány vagy nem cigány... Pontosabban mindannyian Krisztusban, az ő szeretetének áramkörében vagyunk.

A cigány nép eredetmondáját, amelyben az Isten elől elrejtett roma gyermekekről volt szó, hadd egészítsem ki Kányádi Sándor *Isten háta mögött* című versének megragadó gondolatával:

előrelátó vagy de mégis
nézz uram a hátad mögé is
ott is lakoznak
s örülnének a mosolyodnak

Nekünk, akik ismerjük Isten kinyilatkoztatását, tudnunk kell, hogy ő meg akarja áldani az embert. Minden embert. Minden népcsoportot. Senki sem lehet rejtve előle, senki sem maradhat az ő háta mögött.

Ábrajegyzék

1. kép: A csenyétei imaház átadásán. Fotó: Horváth-Hegyi Áron
2. kép: A napkeleti bölcsek imádják a kisdéd Jézust. Forrás: Benczúr Gyula (1913), oltárkép, Budapest-Fasori Evangélikus Egyházközség temploma, Budapest.

Demolishing walls of division

The work of the Lutheran Church among our Roma brothers and sisters

ABSTRACT

Christ can be the common peace between Roma and other people, as in his body he demolished the wall of division and hostility. This can be maintained by the words of the apostle and extended as follows: „There is neither Jew nor Gentile, neither slave nor free, nor is there male and female or Roma or non-Roma...” (Gal 3,28) Clearly, we are all included in him, in his circuit of love.

KEYWORDS: lutheran, Roma, brotherhood, social mobility, Roma College, Wanda, Gyula Benczúr

FABINY TAMÁS | 1959-ben született Budapesten. Lelkészi pályafutása 1982-ben indult. Pályáiv: doktori cím megszerzése Erlangenben („magna cum laude”, 1998), egyetemi tanári kinevezés (2005), a Magyarországi Evangélikus Egyház Északi Egyházkerületének püspöke (2005), majd elnök-püspöke (2017), a Lutheránus Világszövetség alelnöke (2010–2017), a Ke-resztény–Zsidó Társaság ügyvezető elnöke.